

sarja. Családi nevem Dávid, amely név Szongott Kristófnál is jegyzékben szerepel, mint örmény családnév. Ha nem apám a vérségileg száz százalékos örmény, hanem anyám, akkor akár Jagellónak is hívhatnának, - s mégis, ugyanígy, ötven százalékban örmény volnék, érzésem és meggyőződésem szerint száz százalékban erdélyi gyökerű magyarörmény. Deklarálom: nem vagyok hajlandó "eldönteni", magyar vagyok-e, vagy örmény. **Nincs mit eldöntenem.** Azt sem fogom eldönteni, vajon az apám fia vagyok-e, vagy az unokám nagyapja, ugyanis **mindkettő** vagyok. Egyszerre. Az apámat már eltemettem, de ha csak az unokám nagyapja volnék, akkor árvaházi volnék.

Nem akarom önmagamot árvaházivá vallani.

Amúgy meg, jut eszembe: nem az-e a helyzet még mindig, hogy nekem, neked, nektek, a háromszáz év alatt magyarrá vált magyarörményeknek köszönhetően lehet örmény nemzetiség s jártathat szájat az, aki éppen az imént, tíz-húsz-hetven éve érkezett ide?

dcs

Keresztes Zoltán

Az erdélyi örmény KERESZTESEK családfája

III. rész.

A Keresztes-család történetéről annyit tudunk, hogy a név a beköltözéskor az ősi Kehes név volt. Szongott Kristóf Genealógiájában "Keleten is előforduló családnév"-ként sorolja fel, s az örmény Házarábéd török megfelelőjéből vezeti le. Ez pedig szerinte: Kheáheá, jelentése: procurator domus, praefectus. Ez utóbbi török szó hasonult át az örmény Kehessé, majd tovább magyarosodott Keresztessé. "A Kehes-család vezetéknéve: Gergely" - írja Szongott. Amint a mellékelt leszármazási táblázat is mutatja, a család első, ismert ősenek neve szintén Gergely volt, "aki született körülbelül 1696-ben, valahol Erdélyben, a beköltözés után" - ahogyan ez a szamosújvári anyakönyvben áll.

A család névtörténetében érdekesség, hogy Szamosújvár 1700-ban kezdődő felépítése után, a legelső összeírásnál, valamint az 1728-as, első nagy tűzvész alkalmával készített listán már Keresztes névvel szerepel a család - egyesek azonban megtartották eredeti Kehes nevüket. A kezemben lévő születési bizonyítványon (Kehes Simon fia, Bogdán születési bizonyítványa 1766-ból) az Észrevétel rovatban ez szerepel: "Kehes alias Keresztes". Eránosz Veronika házasságlevelén 1798-ból, valamint Veronika és Bogdán házasságából született fiúk, Keresztes Antal keresztlevelén (Szamosújvár, 1814) szintén ugyanez áll.

Folytatás következik

Lászlóffy Aladár

2000. október 6.

"A múltat még Isten sem tudja megváltoztatni". Ezt már Arisztotelész is idézetként veszi át az előtte élt Agathontól. Emberi kísérletek ugyan történtek és történni fognak, míg a világ világ, annak a hervadt áligazságnak a nevében, amit a közbölcsesség már ki tudja hányadik török, habsburg, kuruc, labanc, forradalmi vagy ellenforradalmi rezsimváltás előtt fogalmazott viccé, szakállas jelszóvá: "Ezután minden másképp volt!..."

Hűvös reggel lehetett 1849 október 6-án. Azok számára, akiket a Gondviselés örökre főszereplőkké nevezett ki, bizonyára a lelki megpróbáltatás mellett a hideg is ott kísértett a

szekéren, az osztrák őrség sorfala közt néma menetben a vesztőhelyre vonulóban. De a tisztí uniformison túl ki hallott felhajtott galléros, kiskabátban ballagó elitéltekről. Talán később, a második világháború poklaiban, és ezt követően, új kivégzési világdivatok idején. Mert másképpen őrzi meg méltóságát a lovagiasan, pusztán hazájától, életétől, szeretteitől való megfosztásra ítélt fogoly, mint akit előzőleg péppé vertek. Mondják, hogy 1794-ben Párizs előbbi forradalmár polgármestere, Bailly is sorrakerült egy januári reggelen, s mikor egykori elvbarátja gúnyolódott, hogy most bezzeg reszket, csak annyit válaszolt, hogy a hidegtől van, nem a félelemtől. Annyi mindent megőrzött róluk mégis az utókor; a mi aradi vagy pesti, kolozsvári és más szürke börtönerődök udvarán kivégzett vértanúinkról efféle lényegtelen, bár emberi momentumot csak a restauráló, a beleérező képzelet tartalmaz. Valamint azokat, az ugyancsak kizárólag eszmei értéket képviselő statisztikákat, hogy milyen arányban voltak közöttük akár olyanok is, akik az eszmét szolgálták, viszont a nyelvet sem tudták. Mi számon tartjuk, akár büszke arálynak is tekinthetjük, hogy Aradon a 13-ból kettő: Kiss Ernő és Lázár Vilmos örmények voltak. Magyarörmények. "Szép deputáció megy az Úristenhez a magyarok ügyében" mondta állítólag egyikük. Ha igaz, ha nem, mi, mai átgondolók itt foghatjuk rajta egyszerre a történelmen való szépelgés pátoaszát és jellegtelenségét: a magyarok ügyében ők nem intézhettek már semmit, **akkor már** nem.

"Magyar sorskockákon ez ígyen döntődött" - mondja ki később Ady Endre. Azelőtt bizony évszázadokig intézték az efféle, nagyobb delegációk a haza sorsát, például Zrínyi és Frangepán, meg Nádasdy, és azóta is hányszor!

A kérdés mindig ez, hogy a nagy alkalmak idején a lehető legtöbbet kell megpróbálni, tárgyalásos alapon, avagy a tömegek erejével ostromolni meg a jövőndöt. Ám a történelem tanúsága szerint a torok-vihar elültével lehet, csak könny és pernye marad, nem haladás. Egyiket Széchenyi, másikat Kossuth nevével hozzuk mindörökre kapcsolatba. A tények mindkét irányzatot érvényesnek fogják tekinteni, míg helyüket kereső emberi társadalmak lesznek a földön. És nincs olyan nemzeti jellem, nemzeti nyelven kifejezhető eszmény a világon, amely elutasítaná a szabadságot.

Emberek, akiknek fejében csak annyi feszült valaha, amennyit a zsoldárok elősorolnak, már szembe mertek feszülni Rómával, császáraival, Pilátusaival és légióival, meg vadállatokkal tele cirkuszaival. A harc tartalma alig változik, a kivégzőosztagok az igazán változatosak.

Mindezen dolgok, folyamatok, törvényszerűségek közül sok csakis később, madártávlatból válik láthatóvá, ott közel átélőik ezek nyilvánvalósága nélküli tudatban halnak ki, szakadnak, szoknak bele.

Az "Akasszátok fel a királyokat..." radikális plebejussága még az előző század végén a Batsányi-féle "Jertek, hogy sorsotok előre nézzétek - Vigyázó szemetek Párizsra vessétek" programjára felel, miszerint "Ti is, kiknek vérét a természet kéri: hív jobbagyitoknak felszentelt hóhéri..." Ez akkor, egyetemes európai találmány volt. Eurokonform, ahogy ma mondanánk, amely az **Aranybullától**, Bánk bános tagadó toporzékolástól, Koncz, a kemény vitéz vérpadi szerepétől jóval a XX. század közepén túl, ott van történelmünkben is. Az Úr e programjához a világdemokrácia apostolaként egy költőt, Petőfi Sándort küldte ki nevünkben! 1848-49-ben ezzel is egy világcsúcsra adott alkalmat számunkra: mit ér az eszme, a poézis, a kultúra hordereje és motorja, a költő. Túrtaioszt Athén egy hadsereg helyett kölcsönözte a megszorult Spártának. A Don Quijote szerzőjéről van egy anekdota, miszerint II. Fülöp (lám, egy király) egyszer csak arra figyelt fel, hogy egy deák egy könyvet olvas és hol felkacag, hol elérzékenyül. Rövid töprengés után rájön: ez a diák vagy bolond, vagy Cervantest olvassa.

Petőfitől Tözsér Árpádig (aki szerint bizony mi éppen a homokóra nyakába méltóztattunk telepedni annakidején) nagyobb versországban királyok a magyar költők, mint ami testüket, lelküket körülállhatná. Bartókunk egyenesen Amerikából Tihanylik vissza. Csakhát minden fokozatos változás, fokozatos elszakadás. Isten tudja az okát: október ötödike mívesnap,

október hetedike újra az. Közéjük Ő maga állította a vázát. Ezekért az október hatodikáért személyesen az Öregisten felel, mint magáról megfeledezett Haynau.

Toltékok, aztékok, maják, inkák, dzsungelharcosok, Mauglik, nagy kultúrák romkertjei elégikusan őrzik a régi nagyságot. A Tejút, Csaba királyfi és a Dán Holger szinte hasonló legendaforogatókönyv szerint hajlandó visszajárni.

Pedig nem valamennyi hős Trója, vagy Maszada vagy Egervár vívásában esett áldozatul, mikor "kő kövön nem maradt".

De visszavárásukban, mint az ezertornyú ANI esetében is, mely nagyrészt, mint a görögök Akropolisza, földrengésben pusztult el, a legfontosabb mozzanatként emberkéz pro és kontra hősiessége, valami balladás, historikus, eposzba illő van beleépítve. Az élet, a jövő Szezám tárulj jelszava, a kiút ígérete.

Ősnépek nagy masszájából a Nagy Fazekas egy-egy csuporraalót leszakít. A magyarok is így szakadtak ki. Az örmények is; s hogy még hány nép, annak a lengyel, szerb, horvát, német nevű őseink a megmondható, szerelem és más egyedembegyedem szerint párosítva. És feltétlenül mindig volt egy pont, egy pillanat, egy fázis, amikor még egy elég erős vonzás határán vissza lehetett volna fordulni a sok Fordulj lovam, fordulj Lengyelország felé, a sok Hosszú útra megyek, meg a sok "híres szép Erdélyországból" való elindulás, a sok Elment a rózsám Délamerikába közepette, mielőtt azokká váltunk, akikről József Attila higgadtan beírja a rubrikába, hogy "mai magyarok".

Innen, ebből maradt az örök elképzelés egyetlen egy nyelv (mely sosem létezett, csak szép Bábelek és gyönyörű káoszok) csodatévő hatásáról. Minden kultúra egy más helyszín és kommunikáció köré alakult és keletkezett. Szenvedve és boldogan, mint a gyermekszülés.

Sajnos, épp a modern korokban jött el a haladás felszíni, vagy felszínes hódítása, mint új történés, de lehet, mint valami hanyatlás megnyilvánulása. Az átmenetek új kínjaiba legalább annyi, nehéz időket átvészelt etnikum, áramlatot hordozó és mentő kis közösség pusztult bele, mint amennyi a történelem korábbi kohófázisaiban elég gyorsan egymásba olvadt. Hol vannak a gepidák, a longobárdok, az avarok, a besenyők, a kunok? De a magyarok örményként is itt vannak és az örmények magyarként is. Tér van a mi 48-49-ünk körül. Legegyszerűbben arra célozhatnánk, hogy "Hős vértől pirosult gyásztér"... de ez több annál, ez már a XIX. század közepének valami visszasütő történelmi naptól minden népek és nemzetek számára lassan kultúrtájja változó tere. És egyaránt büszkék lehetünk arra, hogyan vonzottuk más nemzetek fiait magunkhoz a kezdeményező bátorságunkkal, hogyan lettünk maga a Forradalom, hogyan lettünk nemzeti ügyként nemzetközi üggyé, és büszkék lehetünk arra, amiben már felzárkóztunk, újra csatlakozhattunk az élen gondolkodókhoz és cselekvőkhöz, arra, amiben a ma oly divatos és ridegen kizárólagossá váló Európához való csatlakozást mérik. "Ne ily mércét adj, Istenem!" - kiáltana fel a mindig heves, a mindig türelmetlen, de mindig igazságos poéta, ha a közélet annyit adna még az Írás jegyeire, mint a banknak az ő jegyeire. De ott van a nagy tér, a korok egyik legfontosabb kiöblösödése 48-49 körül. Felvonulásra, hadiszemlére, számbavételre, összevetésre, egyeztetésre a világgal. Ott van a Garibaldi Itáliájáé, a franciáké és németeké, lengyeleké, a Nemo-kapitányok és Edisonok szellemében hirtelen megugró Amerikáé... A "hős vértől pirosult" alatt a "nemzeti nagylét" tere. És Czetz Jánosaink, Türr Istvánjaink, Telekijeink és névtelen emigránsaink révén ott van a miénk is, mert mindig a jobbik oldalán álltunk. Jókai egy százarcú, ezer származású Magyarországról adja kézbe azt a jellemképet, melyet az ezer év elején Szent István tudatosan és öntudatosan már Intelmekbe foglalt.

Maga az emberiség sem áll végestelen végig a maga legjobb szintjén. A haza sem. Mint önző szülők - önző hazák is zsarnokoskodnak fiaikon. Avagy letargiába sülyedhetnek egy-egy középszerű nemzedéktől, hiába várják a megváltást.

Elveszített jog nincs, csak feladott jogok vannak - figyelmeztetett Deák Ferenc. És szemben vele van az önbizalom-túltengés, az önérzet inerciája, viszketegsége. A világon mindenütt mindenki átesett ezeken a betegségeken. A szerencsések hamarabb felépülnek belőlük. Árnyalat vagy agresszivitás követelni, remélni olyan jogokat, melyeket már-már pusztá létünk újabb fordulataival feladtunk? Egyes népek, a mindegyre például említett „mívelt nyugaton” is már angolul vagy spanyolul fognak hozzá kisebbségi követeléseik megfogalmazásához mostoha nyelvvesztő, kiháló, beolvasztó századok után. A mai baszkok 30 %-a beszél baszk nyelven, de azok nem baszk eredetűek, hanem a nagy iparosodás korszakában odagyűlt nyomorgók utódai. És bizony Verespatakon, nem kis mértékben 1848-49 következményeképpen ma egy százfőnyi unitárius, magyar neveket viselő gyülekezetből senki se tud már magyarul. Viszont a közel 2000 éves kopt egyház, a látszólag "mindent kibírás" után, most vezeti be kopt vallási szövegeibe, ősi keresztény énekei helyett az arab nyelvűt.

Borzongató reggelük volt október 6-án. Az elsőn. Ők bizonyították a legszentebb dolgot: a hazaszeretetet. Ennek a nemzedéknek sikerült összhangba kerülni és összhangban maradni a legfontosabb és legtisztább eszményekkel. Ezért ennek a nemzedéknek mindene himnikus.

A mai, kései, az élet újabb, meg újabb színterével elszigetelt utódok, a mai metrón utazók, ugyanolyan borzongató reggeleken az ország folytonossága dolgában, az élet folytonossága dolgában igyekvők sorsközössége már legfennebb a korán elveszett, valahol a világháborúkban eltűnt nagyapákhoz hasonlóan viszonyulhat csak hozzájuk. De viszonyuljon. De emlékezzék. De éljen, ne tengjen és tűrjön csupán. Soha ne mondjon igent többé arra, amire ők életükkel nemet mondtak. Ellenkezőjére a nyomás, a kényszer lehetett magyarázat mindaddig, amíg idegen katonaság állomásozott egyes kaszárnyákban és egyes fejekben. Most látszólag egyes fejek is elvonultak "máskéntgondolkodni". Egy új erkölcsi érzékért kell sikraszállni tervezés és címen egyaránt, mely ne legyen megint elkötelezettebb valami elegáns megfoghatatlanság iránt, mint a kezünkől kiejthető legtörékenyebb dolog: tulajdon sorsunk iránt. Ma még annyi minden irányból érkező és annyi minden ellenére magyarok vagyunk valamennyire, valamennyien, valamennyi környező, régi szállásterületünkön, és a világ távoli tájain. Ne majdani Juliánusbarátok jogi, pénzügyi, demográfiai, vámügyi rubrikáiból bukkanjon fel valaha a most, a ma sürgető megoldások.

Szép őszi nap október hatodika, lehet, soha többé nem lesz borzongató Aradon, Mohácson sem. Többek közt azért, mert volt az a néhány nagy nemzedék, melyeknek minden gesztusa himnikus mára. Annyira, hogy talán elég volna ballagni tovább a történelmen azzal az egyetlen képre épülő halk, csendes, pátoszmentes himnusszal, programmal, fogadalommal, hogy "Fa lesznek, ha fának vagy virága..." Bizony, hazám.

Egy idézet októberre

Reményik Sándor

Vissza ne élj!

Ha ajkadon majd újra zeng a Himnusz,
S a Zászlót ismét Te veszed kezébe:
Zászlóval és Himnusszal halkán élj,
S vissza ne élj vele!
A Himnuszt mély, szemérmes áhítattal
Zsolozsmázd - szinte hangfogóval csak,